



## O TRAČU

Pobudila mi je pažnju vest da je njujorški izdavač A. Nof objavio knjigu Patrisije Mejer Spaks pod naslovom *Gossip*, tj. *Trač*. Odmah sam je naručio i iščekujem njen dolazak s ne-strpljenjem, ali pošto se odskora nosim mišlju da i ja napišem nešto na ovu temu, priznajem da se osećam pomalo osujećeno. Ispostavilo se, srećom, da je reč o ništa manje nego istorijskoj i sociološkoj raspravi, a moje ambicije su bile skromnije: tračeve sam želeo, onako kako se uvek radilo sa biljkama i životinjama, samo da klasifikujem, tj. popišem po vrstama.

U želji da se unapred osiguram od plagijata (napominjem da navedenu knjigu još nisam pročitao), predočiću i objasniću sadržaj knjige koju nisam napisao i koju verovatno nikada neću ni napisati. Uzgred budi rečeno, pisati, povodom knjiga koje smo samo zamislili, opšte sadržaje, tj. naznake, predgovore ili pogovore ili pretpostavljene recenzije, bila bi korisna vežba za učenje, a uz to i odličan metod za uštedu vremena čitaocu, tačnije ne-čitaocu. Ovim se veoma dugo bavio, na pošten i uspešan način, Rodolfo Vilkok.

U Uvodu se ne bih zadovoljio Zingareljevom definicijom: „Indiskretna i zlurada priča na nečiji račun.“ Ja bih pre svega naglasio da je zloradost ovde svedena na najmanju moguću meru: u opštem značenju, trač nije pripisivanje ubistva ili silovanja nekoj osobi. Postoji dakle jasna granica između trača, opanjkavanja i, u odnosu na drugopomenuto, klevete (odnosno optužbe, ukoliko postoji krivica). Smatram, uostalom, da je elemenat tajnosti glavna značenjska komponenta ovog pojma: tračari se u četiri oka, eventualno u društvu nekoliko pre svega bliskih osoba. Ne bih nikad nazvao tračem ogovaranje putem štampe ili TV-a. Trač je, drugim rečima, rastvor koji se sipa u malim dozama u jedno uho, katkad u nekoliko, ali nikako – to bi već bio drugi pojam – u veliki broj ušiju. Time bih najavio sledeća poglavlja:

1) Zašto se tračari? Ja znam jednu stvar koju ti ne znaš; kad ti je prenesem, osetim se ispunjeno, jer imam utisak da sam se popeo na stepenik više. Trebalo mi je samo nekoliko minuta da postanem nastavnik, stručnjak za jednu užu oblast. Naravno, i ti kao primalac poruke imaš puno pravo (na to si, štaviše, nateran) da se drugom prilikom pretvoriš u stručnjaka, prenoseći moju ili bilo čiju poruku nekom drugom kako bi se na trenutak rasteretio sitnih briga koje te muče.

2) Laki trač. Suština je u tome da se prenese poruka primaocu i da se tom prilikom on ne ograniči, odnosno ne obaveže. Ovo je najčešći slučaj. Pošto primalac nikada nije jedan, trač se širi tako što se grana na sve strane, sa tendencijom daljeg, eksponencijalnog umnožavanja. Teži, drugim rečima, da se proširi po celoj zemlji, po principu lančanih pisama; u stvarnosti, međutim, ne dostiže daleke ciljeve, pre svega zato što će morati da se nadmeće sa drugim, skorašnjim, što će reći prijemčivijim porukama pa se s vremenom gubi; na drugom mestu, zato što se sa svakim narednim prenosom vest dodatno obezvređi i otupi, ali u isto vreme i obogati nizom neproverenih i sumnjivih detalja. Od vesti se pretvara u glasinu, u

rekla-kazala priču da bi na kraju dobila, dešava se, glazuru legende. Za razliku od klevete, koja ume da dogura do topovskog pucnja, trač uglavnom ostane laki povetarac.

3) Obavezujući trač. „Ovo ću samo tebi reći: a ti nikom ni reći.“ U jedanaestom poglavlju *Verenika*, povodom otkrivene tajne Lucijinog utočišta u manastiru u Monci, Manconi primećuje da se navedena molba ne može strogo uzeti jer „onda bi odmah bio prekinut niz prijateljskih ispunjenja. Ali je opšti običaj zaveo da ona molba [prijatelju od poverenja] obavezuje samo da se tajna nikom drugom ne poveri osim jedino onako isto pouzdanom prijatelju, kom se takođe postavi pogodba da nikome ništa ne kaže. I tako, od pouzdana prijatelja do pouzdana prijatelja tajna putuje, putuje onim beskrajnim lancem dok ne dospe do ušiju onoga ili onih od kojih je osobito krio tajnu onaj koji je nju prvi poverio svome prijatelju.“<sup>1</sup>

4) Isključenje *njega*, s ciljem da se gorepomenuti ishod onemogućiti. Reci bilo kome, samo nemoj X-u, a X je uglavnom predmet trača, ili neko ko je bar uključen u njega. Ova varijanta je osvedočena u narodnoj izreci da istinu uvek poslednji sazna prevareni muž. Iskustvo potvrđuje da će stvari uvek ići u ovom pravcu: možda zato što je tračer po definiciji blizak bračnom preljubniku (i on, naime, čini nešto nedozvoljeno, ali naklonost prema nevernom supružniku opšta je pojava u svim društvima i književnostima, nasuprot zakonima i moralu); ili zato što bi otkrivanje tajne, tj. njen dolazak do krajnje destinacije, skratio igru i uživanje u njoj; ili pak zato što postoji strah od otkrivanja tajne, kao u slučaju Magbeta koji se obrušio na glasnika što mu donosi vest o približavanju Birnemske šume brdu Dansinejn. Ako stvari krenu ovim tokom, tj. ako lice o kome se govori ne sazna da je predmet trača, slučaj se može predstaviti sledećim grafikonom: gust kapilarni preplet okružuje praznu belu regiju ne prodirući, ni na jednom mestu, u nju.

5) Negiranje izvora: „Kaži ovo slobodno, samo ne govori da si čuo od mene“, ili pak u varijanti: „nemoj da kažeš od koga si čuo“. Ukazuje na visok stepen tračerove predostrožnosti; ukoliko se pojavi bar na jednom mestu u tračerskom lancu, osobi koja se ogovara nanosi nenadoknadivu štetu, osujećujući joj unapred svaki pokušaj rekonstrukcije, opovrgavanja ili pak osvete.

Zaključak bih posvetio odnosima verodostojnosti poruke i njene raširenosti. Dve veličine koje nisu u direktnoj srazmeri i koje se s vremenom ne razvijaju zajedno: štaviše, često se uverimo koliko su dugovečne besmislene vesti, što je samo potvrda jedne opšte, nesvakidašnje dugovečnosti koja je inače svojstvena ovoj pojavi. Trač uspeva na terenu dokolice, kako prinudne tako i voljne: u zatvorima, staračkim domovima, kasarnama, na pazarnim danima,<sup>2</sup> kao i na letovanjima, krstarenjima i salonskim okupljanjima. Ne može se ugušiti,

---

<sup>1</sup> Navedeno prema izdanju: Alesandro Manconi: *Verenici*, Beograd, Branko Đonović, 1964, u prevodu Jova Đaje, str. 166. Jedino odstupanje u odnosu na navedeni tekst je reč ispunjenje (*consolazione*) za koju sam se opredelio umesto Đajinog doslovnog prevoda, tj. reči *uteha*. Smatrao sam da je Levi u ovom kontekstu više računao na izvedeno, šire značenje reči *consolazione*, kao radosti, zadovoljstva i ispunjenja, nego na njeno primarno značenje *utehe*. (*Prim. prev.*)

<sup>2</sup> Izrazom *sabati del villaggio* koji na ovom mestu koristi i upotrebom navodnika posebno ističe, Levi aludira na poznatu Leopardijevu pesmu „Subota na selu“ (*Il sabato del villaggio*). Našeg bi čitaoca ta aluzija, smatrao sam, odvušla od kontekstualnog značenja, pa sam se opredelio za manje doslovan prevod, tj. izraz *pazarni dani*. (*Prim. prev.*)

on je deo ljudske prirode. Ko posluša njen glas i prenese trač, osetiće takvo olakšanje kao da se oslobodio tenzije primarnog nagona. Podsetiće nas ovo na poslednju, dvosmisleno duhovitu strofu Belijevog soneta sa eksplicitnim naslovom: „Ispiranje usta“ (*Na ssciacquata de bbocca*):

*Kadno vele dvije su to prilike zgodne,  
Nema tu tajnoga zbora: tako s' kaže  
Samo da se reče rošpije su to neopjevane.*<sup>3</sup>

**Izvornik:** *Del pettegolezzo, napisano: 24. VI 1986, u: Primo Levi, Opere II, Einaudi, Torino, 1997, str. 982–985. (Prvi put objavljeno u: Primo Levi, Racconti e saggi, La Stampa, Torino, 1986.)*

(Sa italijanskog preveo **Aleksandar Kostić**)

---

<sup>3</sup> Preveo A. K. Stihovi u originalnom, rimskom dijalekatskom obliku glase: „Saranno, veh, ddu' regazzucce bbone. / Cqui nnun fe ppe mmormorà: sse dísce / Pe ddì cche ssò ddu' porche bbuggiarone.”